

МИРЈАНА РОТЕР БЛАГОЈЕВИЋ
АЛЕКСАНДАР ИГЊАТОВИЋ
ИРЕНА КУЛЕТИН ЋУЛАФИЋ
МАРКО НИКОЛИЋ
СВЕТЛАНА ДИМИТРИЈЕВИЋ МАРКОВИЋ

ГРАДИТЕЉИ

ПРИКАЗ ИЗЛОЖБЕ РАДОВА СТУДЕНАТА АРХИТЕКТОНСКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ И СЕРИЈЕ ПРЕДАВАЊА О ГРАДИТЕЉИМА НОВИЈЕГ ДОБА

Заводу за заштиту споменика културе града Београда је од 8. априла до 18. маја 2011. године одржана изложба радова студената прве године дипломских академских студија, реализованих током пролећног семестра шк. 2009/2010. године,¹ на изборном предмету **Архитектура у Србији у 19. и 20. веку**, који воде проф. др Мирјана Ротер Благојевић и доц. др Александар Игњатовић, са сарадницима асистентима мр Иреном Кулетин Ћулафић и мр Марком Николићем.

Ово је била друга по реду изложба радова студената Архитектонског факултета Универзитета у Београду која је организована у просторијама Завода за заштиту споменика културе града Београда. Прва, под називом *Од класицизма до сецесије*, одржана је током октобра и новембра прошле године.²

Циљеви изложбе

Основни циљ изложбе био је упознавање стручне и шире јавности са резултатима оствареним у настави на Архитектонском факултету у Београду из области историје и теорије архитектуре и проучавања градитељског наслеђа. Поред тога, жеља је била да се настави успешна сарадња двеју институција на пољу наставе како би се студентима архитектуре, будућим градитељима, приближила богата грађа коју Завод за заштиту споменика културе града Београда поседује.

Крајњи циљ је био да се кроз студентске радове скрене пажња јавности на деловање значајних стваралаца који су обликовали лик Београда током 19. и почетком 20. века и за собом оставили изузетно вредна остварења, како у Београду тако и у Србији. На тај начин се унапређује свест стручне и укупне јавности и грађана о значају очувања културног наслеђа.

О предмету и резултатима рада студената

Кроз наставу на предмету *Архитектура у Србији у 19. и 20. веку* сагледавају се опште карактеристике и домети развоја домаћег градитељства у овом периоду, кроз упоредну анализу друштвених, културних и уметничких промена у Европи и Србији, те њиховог утицаја на нашу архитектуру. Студенти се, кроз самостално проучавање појединих тема, упућују у истраживање на терену и у архивама, коришћење извора из литературе, као и на критичко тумачење појединих праваца, појава, деловања појединих аутора или анализу реализованих дела.

Предмет је уведен у наставу одмах након њене реформе, од пролећног семестра школске 2005/2006. године, на првој години дипломских академских студија (мастер), у оквиру изборне групе предмета, за које се студенти самостално опредељују, према афинитетима. Посебно је важно истаћи да је кроз овај предмет у наставу на Архитектонском факултету у Београду, први пут, као самостални предмет уведено изучавање новијег градитељства у Србији. Основна идеја је била да се унапреди и обогати градиво из области историје архитектуре како би се исправио велики недостатак додашњег наставног програма и студентима омогућило да се кроз теоретску и практичну наставу у већој мери упознају са доминантним идејама, теоријама, процесима и стваралачким личностима који су утицали на градитељство 19. и 20. века у Србији.

Током наставе се анализирају и истражују опште карактеристике и домети архитектуре посматраног периода, у односу на шире окружење. Студентима се указује на значај и корене појединих идеја у градитељству кроз свеобухватан приступ у тумачењу општег националног градитељства и савременог архитектонског деловања. Циљ предмета је да се студенти кроз предавања и самостална истраживања ближе упознају с најзначајнијим градитељима и њиховим делима како би развили свој критички суд о новијој архитектонској баштини Србије и упоредили је са општим европским токовима савременог доба. У оквиру наставног процеса предвиђена је сарадња са институцијама заштите градитељског наслеђа, излагање студентских радова на изложбама и публикавање резултата рада.

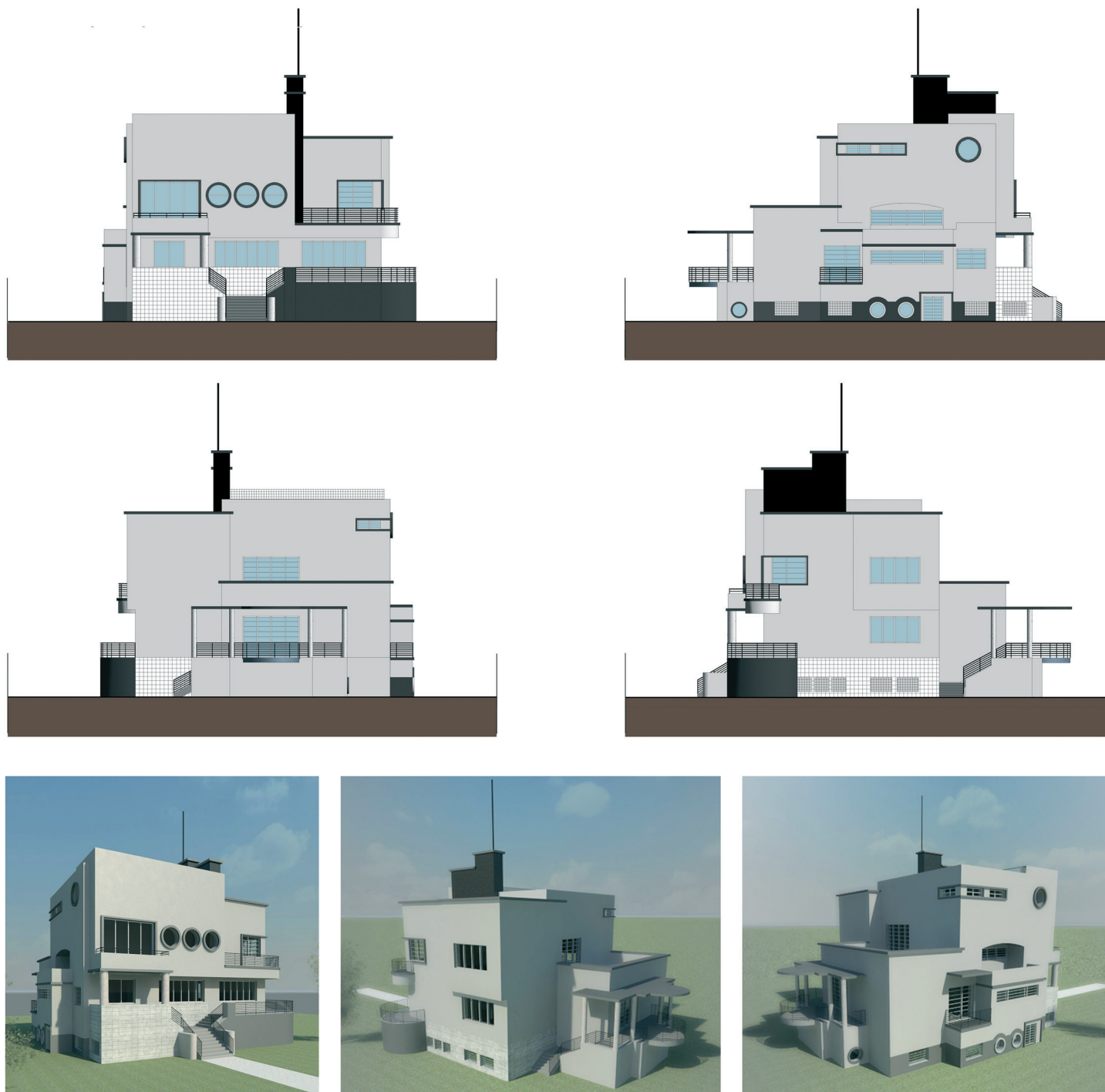
Материја која се излаже на предавањима је у великој мери сажета³ и везана је, у првом делу, током предавања која држи др Мирјана Ротер Благојевић, за опште друштвене и културне услове који су довели до промена у градитељству Србије почетком 19. века, за услове на пољу законске регулативе, школовање градитеља и развој техника грађења који су условили

даљи развој градитељства током 19. и почетком 20. века. Посебан акценат је стављен на врсте и типове грађевина различитих намена, главне стилске тенденције и утицаје европских школа, градитеља и архитектуре, као и деловање најзначајнијих градитеља. Поред тога, у другом делу, на предавањима која држи др Александар Игњатовић, студенти се упознају с процесом настајања и развоја савремене архитектуре у Србији током 20. века и великим покретима који су се јављали као одраз светских збивања, али и аутохтоним достигнућима и најзначајнијим личностима које су деловале у овој области.

У практичној настави, кроз израду семестралног рада, тежиште је на самосталном истраживању студената, како кроз упознавање с тумачењима стилских појава у литератури тако и кроз непосредан рад на терену и на прикупљању података и грађе у архивама, музејима и документацији Завода за заштиту споменика културе, како би се упутили у историографски метод истраживања и проучавања градитељског наслеђа.

У пролећном семестру школске 2009/2010. године студенти су истраживали деловање неких од најзначајнијих архитеката 19. и 20. века у Србији – арх. Николе Несторовића, арх. Јелисавете Начић, арх. Стојана Тителбаха, арх. Момира Коруновића, арх. Александра Дерока, арх. Драгише Брашована и арх. Бранислава Којића.

Кроз своје радове, студенти су прикупили и приказали основне податке о животу, школовању и стваралаштву архитеката и општим друштвеним околностима одређеног периода у којем су архитекти стварали. Истражили су и анализирали ликовне изворе, сачуване оригиналне и савремене планове из документације Историјског архива Београда, Музеја града Београда и Завода за заштиту споменика културе града Београда. Студенти су кроз свој истраживачки рад монографски обрадили више појединачних грађевина – сакралне, јавне и стамбене, као и пројекте уређења појединих урбаних амбијената. На основу истраживања на терену и сагледавања савремених и старих фотографија, студенти су грађевине презентовали кроз текст и графичке прилоге. Посебан допринос радова су компјутерски цртежи основа, изгледа и детаља прочеља истраживаних здања, као и 3Д модели. Аутори прилога су кроз студије појединачних грађевина применили своје аналитичке способности у обради архивске документације и литературе, као и стечено знање на предавањима, а кроз израду ликовних прилога применили су савремене технике компјутерског приказивања основа, изгледа и структуре грађевина.

Сл. 1. Приказ фасада vile Лазих у Београду, $P = 1 : 200$ (сцудениј: Михаел Филијовац)
Сл. 1. а. 3Д модел vile Лазих у Београду (сцудениј: Михаел Филијовац)

Међу изложеним радовима, који су сви били уједначеног високог квалитета, могу се ипак издвојити они код којих су студенти начинили посебан напор и остварили значајан допринос кроз властите компјутерске цртеже и моделе појединих грађевина. Радови садрже фотографије амбијената, целине и делова истраживаних грађевина које су студенти лично фотографисали.

Марина Петровић је у раду о професору архитекте Николи Несторовићу, поред богатих текстуалних прилога, дала и компјутерске цртеже основе, фасаде и детаља зграде *Управе фондова*, данас Народни музеј на Тргу Републике, и зграде *Њићевца Стамковића*, познате као „Зграда са зеленим плочицама“ (у блоку између Краља Петра, Узун Миркове и Рајићеве улице). О архитекте

Јелисавети Начић је Ивана Арсенијевић на основу прилога који се чувају у фонду Завода, користећи савремене методе и приступе у графичком изражавању, дала веома илустративан приказ првих *Радничких стана* у Дунавском крају (у блоку између Гундулићевог венца и Улице Ђуре Ђаковића). Овим прилогом, кроз цртеже основа, фасада и детаља, први пут је јавности приказана структура склопа и станова овог значајног комплекса. Станко Дупор је кроз свој рад о архитекти Стојану Тителбаху, користећи фотографије и цртеже из документације Завода, графички приказао изглед Новог двора (на Андрићевом венцу). Посебно треба истаћи рад о архитекти Драгиши Брашовану, чији је аутор Михаел Филиповац, кроз чију се изузетно реалистичну 3Д презентацију *Виле Лазих* (Булевар кнеза Александра Карађорђевића бр. 47) може верно доживети архитектура овог дела и схватити едукативни значај савременог приказивања и документовања културне баштине кроз тродимензионалне моделе, у циљу њеног бољег познавања и комуницирања са широком јавношћу.

На основу изложених студентских радова, реализованих у оквиру наставе на предмету *Архитектура у Србији у 19. и 20. веку* школске 2009/2010. године, може се закључити да је код будућих архитеката присутна жеља да боље упознају властито наслеђе новијег доба и да продубе сазнања о утицају европских идејних и стилских токова на домаће градитељство. Они су веома савесно прикупљали и истраживали литературу, сакупљали грађу у Заводу за заштиту споменика културе града Београда и непосредно фотографисали и снимали изабране грађевине. Тиме су исказали посебно интересовање и жељу да обогате своја општа знања из историје архитектуре и уметности, као и проучавање и обнову градитељског наслеђа, и да се усмере ка истраживању специфичних тема и проблема.

Кроз своје радове они су се боље упознали с карактеристикама и вредностима архитектуре новијег доба у Србији, а стечена знања ће моћи да примене у свом будућем раду, када се сусретну с проблемима очувања градитељског наслеђа и савремене изградње у историјским урбаним просторима. Такође, они су кроз своје радове дали значајан властити допринос прикупљању и систематизацији грађе и допуни података о појединим историјским грађевинама, анализи њихове архитектуре и обликовних вредности, који ће путем презентација и изложби моћи да се пренесу на друге студенте и све оне који желе да обогате своја сазнања о историјским грађевинама и архитектури која нас окружује.

Посебно је важно нагласити да је током студентског рада на прилозима и припреми изложбе између Факултета

и Завода за заштиту споменика културе града Београда остварена веома драгоцену сарадњу, која је омогућила студентима истраживање доступне илустроване и друге грађе у документацији Завода, уз стручну помоћ сарадника Завода, која је била изузетно важна и подстицајна.⁴

Приказ пратећих предавања

Изложбу је пратио низ предавања, намењених широј јавности. Уводно предавање, са темом *Грађевине 19. и 20. века у Србији*, одржали су проф. др Мирјана Ротер Благојевић и доцент др Александар Игњатовић. У свом излагању они су се, у општим цртама, осврнули на основне карактеристике деловања, образовање и домете најзначајнијих стваралаца новијег градитељства у Србији. У излагањима је посебно истакнут значај образовања градитеља и развоја државних грађевинских и образовних институција у Србији током посматраног периода, као и веома значајних нових идеја које су домаћи и страни градитељи унели у тадашње архитектонско стваралаштво.

Након уводног, следила је серија предавања стручних сарадника, Завода за заштиту споменика културе града Београда.⁵ Иницијатори и организатори предавања биле су архитекта Светлана Димитријевић Марковић и историчар уметности Ивана Весковић.

О **Николи Несторовићу** говорила је историчар уметности Бојана Ибрајтер Газибара. Уз објашњење стила, концепта, као и критеријума за утврђивање сваког од приказаних дела за културно добро, истакнут је и значај добре сарадње коју је Никола Несторовић остваривао са колегама, захваљујући којој су управо најзначајнија и најквалитетнија остварења овог аутора и настала.

Предавање о **Момиру Корунувићу** одржао је историчар уметности Александар Божовић. Рад архитекте Корунувића је методолошки анализиран кроз поделу на поједине типове које је градио: соколске домове и вежбаонице, црквене објекте, спомен-обележја и јавне и друге грађевине.

Историчар уметности Хајна Туцић одржала је предавање о **Драгишу Брашовану**. Уз круцијална остварења архитекте Брашована, приказани су и пројекти мање познати јавности, пре свега павиљони које је пројектовао за светске изложбе.

О **Браниславу Којићу**, једном од најзначајнијих архитеката модерног правца, предавање је одржала историчар уметности Ивана Весковић. Поред прегледа неколико његових најзначајнијих грађевина, истакнуте су његове заслуге у области научноистраживачког и педагошког рада, као и у оснивању и афирмацији више научних и стручних дисциплина.

НАПОМЕНЕ:

- 1] Своје радове изложили су следећи студенти: Ивана Арсенијевић, Дубравка Богдановић, Станко Дупор, Жељко Јевтовић, Марина Петровић и Михаел Филиповач.
- 2] Видети: Мирјана Ротер-Благојевић и Марко Николић, *Ог класицизма до сецесије – стилске трансформације архитектуре у Београду током 19. и почетком 20. века*, Наслеђе, бр. XI, 2010, стр. 209–216.
- 3] Због фонда од два часа током 14 недеља семестралне наставе.
- 4] За успешну сарадњу, која се реализује други пут заредом, посебно је значајно разумевање и залагање директорке Завода мр арх. Милице Грозданић и стручних сарадника Завода, арх. Светлане Димитријевић Марковић, која је иницирала одржавање изложби и предавања, као и историчарки уметности Иване Весковић и Биљане Мишић, које су непосредно сарађивале са студентима и помагале им да се упознају са историјском грађом и документацијом о грађевинама које обрађују.
- 5] Предавања су се одвијала током две среде у априлу и мају, у термину од 14 до 15 часова.

ILLUSTRATIONS

Fig. 1 Rendering of the façade of Villa Lazić in Belgrade, scale 1:200.
Student: Mihael Filipovac

Fig. 1a 3D model of Villa Lazić in Belgrade. Student: Mihael Filipovac